

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
आदेश

०६९-WO-११४५

विषय: उत्प्रेषणयुक्त परमादेश ।

जिल्ला बर्दिया, ताराताल गा.वि.स. वडा नं. ८ घर भई हाल मैनापोखर उप-स्वास्थ्य चौकी बर्दियामा कार्यरत टोलप्रसाद लामिछाने	१
जिल्ला जाजरकोट, सकला गा.वि.स. वडा नं. ४ घर भई हाल नयाँ गाउँ स्वास्थ्य चौकी बर्दियामा कार्यरत अरुणकुमार थापा	१
जिल्ला सुर्खेत, वीरेन्द्रनगर नगरपालिका वडा नं. ८ घर भई हाल जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय सुर्खेतमा कार्यरत हरिबहादुर बस्नेत	१
जिल्ला चितवन, गीतानगर गा.वि.स. वडा नं. ४ घर भई हाल प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, राजपुर बर्दियामा कार्यरत विष्णुमाया न्यौपाने	१
जिल्ला दैलेख, गमौडी गा.वि.स. वडा नं. ६ घर भई हाल मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय अस्पताल सुर्खेतमा कार्यरत निरञ्जना योगी.....	१

निवेदक

विरुद्ध

नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, रामशाहपथ, काठमाडौं	१
स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकु, काठमाडौं	१
मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत	१

विपक्षी

नेपालको अन्तरिम संविधान ०६३ को धारा ३२ र १०७(२) अन्तरगत पर्न आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश यस प्रकार रहेको छ ।

हामी निवेदकहरु मध्ये टोलप्रसाद लामिछाने मिति २०६६/७/२८, अरुणकुमार थापा मिति २०५१/६/६, विष्णुमाया न्यौपाने मिति २०५५/३/१ मा अ.न.मि. पदमा र निरञ्जना योगी मिति २०५६/६/२६ मा अ.न.पा. पदमा, त्यसै गरी हरिबहादुर बस्नेत मिति २०५१/३/३० मा को.च.अ. पदमा तत्कालीन श्री ५ को सरकारको निर्णय बमोजिम तत्कालीन निजामती सेवा ऐन, ०४९ र नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ बमोजिम राजपत्र अनंकित (प्रा.) द्वितीय श्रेणीमा स्थायी सेवा प्रवेश गरी हाल निवेदन खण्डमा उल्लेखित स्थानमा कार्यरत रही आएका छौं ।

नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ लागू भए पश्चात ऐनको दफा ९० मा निजामती सेवाबाट स्थायी सेवा प्रवेश गरी यस ऐन बमोजिम गठित नेपाल स्वास्थ्य सेवामा परिवर्तन भै आउने कर्मचारीहरुलाई देहायको तहमा तह मिलान हुने भन्ने कानूनी व्यवस्था अनुसार राजपत्र अनंकित द्वितीय श्रेणीमा ३ वर्ष भन्दा कम सेवा अवधि भएकालाई सहायक चौथो तह र ३ वर्ष सेवा अवधि पूरा भएकालाई सहायक पाचौं तहमा तह मिलान गर्ने व्यवस्था गरिएकोमा अरुणकुमार थापा, हरिबहादुर बस्नेत, विष्णुमाया न्यौपानेको सेवा अवधि तीन वर्ष नपुगेको कारण सहायक चौथो तहमा तह मिलान भएका थियौं ।

यसरी सेवारत रही रहेकोमा सहायक चौथोबाट सहायक पाचौंमा २०६४/२/२३ को निर्णय अनुसार मिति २०६३/१०/१७ देखि लागू हुने गरी सहायक पाचौं तहमा स्तरवृद्धि गरिएको भनी विपक्षी क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयहरुबाट पत्र दिइए पनि सो पूर्व निवेदक आफू सरह एउटै सालमा नियुक्ति भै सेवा प्रवेश गरेका एकै तहका कर्मचारीहरु छैठौं तहमा समेत स्तरवृद्धि भै सकेको अवस्था छ । हामी निवेदकहरुलाई चौथो तहमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पुगेको मितिबाट पाचौं तहमा तह मिलान गरी स्तरवृद्धि गरियोस् भनी विपक्षी निकायहरुमा लिखित एवं मौखिक अनुरोध गर्दा कुनै वास्ता नै नगरी एउटै सालमा एउटै पद र तहमा नियुक्त केही कर्मचारी र पछि नियुक्त कर्मचारी अधिकृत छैठौं र हामी निवेदकहरुलाई ११ वर्ष र ७ वर्ष पछि मात्र पाचौं तहमा पनि लामो समय पछि मात्र स्तरवृद्धि गरिएको छ ।

विपक्षीहरुबाट नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ मा (तेस्रो संशोधन, २०६३) ल्याएको भए तापनि ऐनले निर्दिष्ट गरेको समयमा अर्थात् सहायक चौथो तहमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा भएपछि स्तरवृद्धि नगरी हामी निवेदक पिछडिएको र समयमै पद र तह पाउनबाट बञ्चित गरी हाम्रो संवैधानिक र कानूनी हकमा आघात पुग्न गएकोले साह्रै अन्यायमा परी अन्य वैकल्पिक र

प्रभावकारी उपचारको अभावमा बाध्य भै नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२/१०७ अन्तर्गत सम्मानित अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत प्रस्तुत निवेदन गर्न आएका छौं ।

चौथो तहमा तह मिलान भई वा चौथो तहमा स्थायी नियुक्ति पाएको मितिले तीन वर्ष बिती सक्दा पनि हामी निवेदकहरुलाई पाचौं तहमा लैजाने काम गरिएन । यसै बीचमा मिति २०५५/१०/२७ स्वास्थ्य सेवा ऐनमा पहिलो संशोधन गरिँदा समेत चौथो तह पाँच वर्ष भन्दा कम सेवा अवधि गरेका कर्मचारीलाई वरिष्ठ पाचौं तहमा र दश वर्ष सेवा अवधि पुगेको कर्मचारीलाई छैठौं तहमा लाने गरी स्वास्थ्य ऐनको दफा ९० मा संशोधन हुँदा समेत हामी चौथो तहमा कार्यरत कर्मचारीको हकमा माथिल्लो पदमा लैजाने काम नभए पछि हामी निवेदक जस्ता कर्मचारीहरुले पटक पटक निवेदन दिई अनुरोध गर्दै जाँदा स्वास्थ्य ऐनमा भएको मिति २०६३/८/२२ को तेस्रो संशोधनले स्वास्थ्य ऐनको दफा ९ मा उपदफा (७क) थप गरी ऐ. (ड) मा स्वास्थ्य सेवा चौथो तहमा शुरु नियुक्ति वा तह मिलान भएका कर्मचारीको सो तहमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा भएमा सम्बन्धित समूहको पाचौं तहमा स्तरवृद्धि गर्ने व्यवस्था भएको थियो ।

मिति २०६३/१०/१७ देखि लागू हुने गरी स्तरवृद्धि गर्नु पर्ने कुनै कानूनी आधार नै छैन । कुनै कानूनी अख्तियारी बेगर स्वेच्छाचारी रुपमा उक्त निर्णय गरिएको प्रष्ट देखिन्छ । स्वास्थ्य सेवा ऐनको दफा ९ को उपदफा (७क)(ड) ले स्पष्ट रुपमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा भएमा पाँचौं तहमा स्तरवृद्धि गरिने भनिए पछि हाम्रो चौथो तहको सेवा अवधि जहिले पाँच वर्ष पुग्छ सोही मिति देखि लागू हुने गरी पाँचौं तहमा स्तरवृद्धि गरिनु पर्ने हो ।

मिति २०६३/८/२२ मा स्वास्थ्य सेवा ऐनमा तेस्रो संशोधन हुँदाका मितिमा मात्र चौथो तहमा ५ वर्षको सेवा अवधि पूरा हुने कर्मचारी र सो भन्दा अगावै ५ वर्षको सेवा अवधि पूरा हुने कर्मचारीलाई समान बनाउने गरी निर्णय गर्न मिल्दैन । असमान अवस्थाका कर्मचारीहरुलाई समान बनाउने गरी भएको उक्त निर्णय समानताको हक विपरीत छ । हामी निवेदकहरुले रा.प.अनं. द्वितीय श्रेणीमा गरेको सेवा अवधि स्वास्थ्य सेवा ऐनको तत्कालीन दफा २६, स्वास्थ्य सेवा नियमावलीको नियम ६८ तथा स्वास्थ्य सेवा ऐनको हालको दफा २६क अनुसार चौथो तहको नोकरीमा गणना हुने हुनाले रा.प.अनं. द्वितीय श्रेणीमा सेवा प्रवेश गरेको मिति देखि नै चौथो तहको सेवा अवधि गणना गरी जुन मितिमा ५ वर्ष सेवा अवधि पूरा हुन्छ सोही मितिबाटै पाँचौं तहमा लगिनु पर्ने कुरा निर्विवाद छ ।

उल्लिखित तथ्य र कानूनको आधारमा विपक्षीहरुको उक्त काम कारवाही र निर्णयबाट हामीलाई तत्कालीन संविधानको धारा ११(१), १२(२)(ड) र १७ तथा अन्तरिम संविधानको धारा १२(३)(च) १३(१) र १९(१) द्वारा प्रदत्त मौलिक हक एवं उल्लिखित स्वास्थ्य सेवा ऐन र नियमावलीद्वारा प्रदत्त कानूनी हकहरुको समेत हनन् हुन गएको र ती हकहरु प्रचलन गराउने अन्य कुनै वैकल्पिक एवं प्रभावकारी उपचारको बाटो समेत नभएको हुनाले उक्त तत्कालीन संविधानको धारा २३ र ८८(२) तथा अन्तरिम संविधानको धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम प्रस्तुत रिट निवेदन लिई सम्मानित अदालतमा उपस्थित भएका छौं ।

हामी निवेदकहरुलाई मिति २०६३/१०/१७ देखि लागू हुने गरी भन्ने वाक्यांश प्रयोग गरी गरिएको स्तर वृद्धिलाई सो हदसम्म उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी हामी निवेदकहरु रा.प.अनं. द्वितीय श्रेणीको पदमा सेवा प्रवेश गरी चौथो तहमा स्थायी नियुक्ति भएको वा तह मिलान भएको मिति देखि चौथो तहको सेवा अवधि गणना गरी ५ वर्ष सेवा अवधि पूरा भएको मिति देखि पद मिलान गरी पदस्थापना गर्नु गराउनु भनी परमादेश लगायत अन्य जो चाहिने उपयुक्त आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन माग दावी ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो ? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिन भित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल समेत साथै राखी विपक्षीहरुका नाममा म्याद सूचना पठाई लिखित जवाफ परे वा अवधि नाघेपछि नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको आदेश ।

निवेदकहरुलाई स्वास्थ्य सेवा ऐनको तेस्रो संशोधन, २०६३ ले व्यवस्था गरे अनुसार निजहरुको सेवा अवधि पूरा भएको आधारमा पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गरिएको हो । निजहरुको स्तरवृद्धि संशोधित ऐन अनुसार भएकोले ऐन लागू हुनु पूर्वको मिति देखि लागू हुने गरी निजहरुलाई स्तरवृद्धि गर्नु पर्ने होइन । निवेदकहरुले निजहरुको सेवा अवधि पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुने अवधि पूरा भएको मितिमा नै निजहरुले स्तरवृद्धि माग गर्नु पर्नेमा सो नगरी नयाँ संशोधनबाट भएको व्यवस्था अनुसार पाँचौ तहमा भएको स्तरवृद्धि स्वीकार गरी बसेको र हाल आएर ऐन आउनु पूर्वको मिति देखि स्तर वृद्धिको माग गर्नु कानून सम्मत छैन । निवेदकहरुलाई स्वास्थ्य सेवा ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार नियमावलीमा स्तरवृद्धि सम्बन्धी स्पष्ट व्यवस्था नभएको हुँदा निजहरुलाई स्वास्थ्य सेवा ऐनको तेस्रो संशोधन, २०६३ अनुसार स्तरवृद्धि गरी मिति

२०६३/१०/१७ गते देखि लागू हुने गरी स्तरवृद्धि गरिएकोले निजहरुको स्तरवृद्धि ऐन लागू हुनु पूर्व देखि गर्न कानून सम्मत नहुँदा रिट खारेज गरी पाउँ भन्ने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको लिखित जवाफ ।

निवेदकहरुको स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ बमोजिम चौथो तहमा तह मिलान तथा स्तरवृद्धि भएको हो । उक्त ऐनको तेस्रो संशोधन हुनु भन्दा अगाडि निवेदकहरुलाई माग बमोजिम चौथो तहमा मिलान हुनु भन्दा अगाडि रा.प.अनं द्वितीयमा काम गरेको समेत जोडेर ३ वर्ष पुगेको वा चौथो तहमा मिलान भएपछि ५ वर्ष पुगेको आधारमा स्तरवृद्धि गर्ने कुनै कानूनी व्यवस्था नै थिएन । त्यसैले स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को मिति २०६३/८/२२ मा तेस्रो संशोधन भए पश्चात थप भएको दफा ९ को उपदफा (७क) को खण्ड (ड) बमोजिम प्रशासनिक प्रक्रिया पूरा गरी निवेदकहरुको चौथो तहबाट पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गरिएको हो । उक्त संशोधनद्वारा थप गरिएको व्यवस्था संशोधित ऐन लागू भएको मितिबाटै कार्यान्वयन हुने हुँदा निवेदकहरुको नियुक्त वा पद मिलान भएकै मितिबाट ५ वर्ष गणना गरी ऐनको संशोधन लागू हुनु भन्दा अगाडि नै स्तरवृद्धि गर्नु पर्थ्यो भन्ने माग दावी कानून सम्मत छैन । तत्कालीन ऐन कानूनमा नभएको तर पछि थप भई आएको कानूनले गरेको व्यवस्था पहिला नै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने भन्ने माग दावी कानून सम्मत नहुँदा रिट खारेज गरी पाउँ भन्ने स्वास्थ्य सेवा विभागको लिखित जवाफ ।

मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य कार्यालयका नाममा रितपूर्वक तामेल भएको म्याद भित्र लिखित जवाफ नफिराई म्यादै गुजारी बसेको ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकहरुका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री भोजबहादुर ढकालले निवेदकहरुले शुरु नियुक्ति पाई काम गरेको मितिबाट तीन वर्ष समय व्यतीत भई सक्दा पनि निवेदकहरुलाई समयमै पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गर्ने काम भएन । नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ मा मिति २०६३/८/२२ भएको तेस्रो संशोधनबाट उक्त ऐनको दफा ९ (७क)(ड) थप गरी स्वास्थ्य सेवाको चौथो तहमा सुरु नियुक्ति पाई वा तहमिलान भएका कर्मचारी सो तहमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा भएमा पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गर्ने कानूनी व्यवस्था गरिएको छ । मिति २०६३/१०/१७ अगावै निवेदकहरु सबैको स्तरवृद्धि हुन चाहिने आवश्यक सेवा अवधि पूरा भै मिति २०६३/१०/१७ देखि लागू हुने गरी स्तरवृद्धि गरी पदनाम लागू हुने मिति नै नतोकी विपक्षीहरुबाट स्तरवृद्धि हुने भनी भएको निर्णय कानून सम्मत नहुँदा उक्त निर्णय उत्प्रेषणको आदेशबाट बदर गरी

निवेदकहरुको सेवा अवधि ५ वर्ष पुगेको मिति देखि नै स्तरवृद्धि गरी सोही मितिबाट स्तरवृद्धि भएको अवधि समेत गणना गर्नु भनी विपक्षीहरुको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुनु पर्दछ भनी बहस गर्नु भयो ।

विपक्षीहरुको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठीले रिट निवेदकहरुलाई नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐनको तेश्रो संशोधन २०६३ ले गरेको व्यवस्थानुसार निजहरुको सेवा अवधि पूरा भएको आधारमा नै निजहरुको स्तरवृद्धि गरिएको हो । निजहरुको स्तरवृद्धि नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐनको संशोधित व्यवस्था बमोजिम भएको र निवेदकहरुलाई नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन तेश्रो संशोधन हुनुपूर्वको मिति देखि नै स्तरवृद्धि गर्न नमिल्ने हुँदा निवेदकहरुको जिकिर कानून सम्मत छैन । संशोधनद्वारा थप गरिएको कानूनी व्यवस्था तत्कालीन ऐन कानूनमा नभएको तर पछि थप भई आएको कानूनले व्यवस्था गरेको हुँदा उक्त संशोधित व्यवस्था पहिलाको मितिबाट कार्यान्वयन हुनु पर्दछ भन्ने निवेदन जिकिर कानून सम्मत नहुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भनी बहस गर्नुभयो ।

दुवैतर्फका विद्वान कानून व्यवसायीले गर्नु भएको बहस समेत सुनी रिट निवेदन सहितको मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा रिट निवेदकहरुको स्तरवृद्धि कानून विपरित छ, छैन र निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुन सक्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा नै निर्णय गर्नुपर्ने देखिन आयो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा, हामी रिट निवेदकहरु नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०६३ प्रारम्भ भएको मिति २०५४।२।१४ भन्दा अगावै देखि स्वास्थ्य सेवामा स्थायी नियुक्ति भएका कर्मचारी हौ । हामीहरुलाई निजामती सेवाबाट अलग गरी स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ निर्माण भई लागू हुँदाका बखत रा.प.द्वितीय श्रेणीको पदमा ३ वर्ष सेवा अवधि नपुगेको भनी चौथो तहमा तह मिलान गरियो । शुरु नियुक्ति पाई काम गरेको मितिबाट पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुने सेवा अवधि पुगि सक्दा पनि समयमै पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गर्ने काम विपक्षीहरुबाट गरिएन । नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ मिति २०६३।८।२२ मा तेश्रो संशोधन हुँदा सो ऐनमा दफा ९ को उपदफा (७क) (ड) थप गरी स्वास्थ्य सेवाको चौथो तहमा सुरु नियुक्ति पाई वा तहमिलान भएका कर्मचारी सो तहमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा भएमा सम्बन्धित समूहको पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गर्ने व्यवस्था भए बमोजिम मिति २०६३।१०।१७ अगावै हामीहरुको पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुनुपर्नेमा २०६३।१०।१७ देखि मात्र लागू हुने गरी गरिएको स्तरवृद्धि कानून सम्मत नहुँदा बदर भागी छ । हाम्रो रोजगारी र पेशा व्यवसायमा असर पर्ने गरी मिति २०६३।१०।१७ देखि मात्र स्तरवृद्धि लागू हुने भनी गरिएको निर्णय

र सो आधारमा जारी गरिएको पत्र समेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ लागू भएको मिति २०५४।२।१४ देखि चौथो तहमा तहमिलान भएको मिति वा स्थायी नियुक्ति पाएको मिति जुन पहिला हुन्छ सो मितिबाट सेवा अवधि गणना गरी ५ वर्ष सेवा अवधि जहिले पूरा हुन्छ सोही मितिबाट नै सेवा अवधि गणना गरी स्तरवृद्धि गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने मुख्य निवेदन जिकिर रहेको रहेछ ।

निवेदकहरूको नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ बमोजिम मिति २०५४।२।१४ बाट चौथो तहमा तहमिलान भएको हो । नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को तेश्रो संशोधन हुनुभन्दा अगाडी निवेदकहरूलाई माग बमोजिम निजामती सेवा ऐन, बमोजिमको तहमा काम गरेको अवधि ३ वर्ष पुगेको वा चौथो तहमा तहमिलान भएपछि ५ वर्ष पुगेको आधारमा स्तरवृद्धि गर्ने कानूनी व्यवस्था नै थिएन । त्यसैले नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को मिति २०६३।८।२२ मा तेश्रो संशोधनबाट थप भएको नयाँ व्यवस्था बमोजिम उक्त ऐनको दफा ९ को उपदफा (७क) को खण्ड (ड) बमोजिमको प्रशासनिक प्रकृया पुरा गरी निवेदकहरूको स्तरवृद्धि गरिएको कार्य कानून सम्मत हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने लिखित जवाफ रहेको पाइन्छ ।

यी रिट निवेदकहरू नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ प्रारम्भ भएको मिति २०५४।२।१४ अगावैबाट स्वास्थ्य सेवाको चौथो तहमा तहमिलान भई कार्यरत रहेकोमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को मिति २०६३।८।२२ मा भएको तेश्रो संशोधनले सो ऐनको दफा ९ को उपदफा (७क) को खण्ड(ड) थप गरी चौथो तहबाट पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुने सम्बन्धमा सेवा अवधि गणना हुने व्यवस्था गरिएकोमा सो सेवा अवधि पूरा भएको मितिबाटै पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुनु पर्नेमा सो कानूनले निर्दिष्ट गरेको ५ वर्षको सेवा अवधि व्यतीत भएको धेरै समय पछाडि मात्र पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गर्ने कार्य उक्त ऐनको दफा ९ को उपदफा (७क)(ड) र दफा २६क विपरीत रहेको भन्ने निवेदन जिकिरका सम्बन्धमा हेर्दा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९ को उपदफा (७क) मा निम्न व्यवस्था रहेको देखिन्छ ।

(७क) यो दफा प्रारम्भ भएपछि देहायका कर्मचारीको स्तरवृद्धि देहाय बमोजिम गरिनेछ ।

(७क) (ड) स्वास्थ्य सेवाको चौथो तहमा शुरु नियुक्ति वा तहमिलान भएका कर्मचारीको सो तहमा पाँच वर्ष सेवा अवधि पूरा भएमा सम्बन्धित समूहको पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुने व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

दफा २६क सेवा अवधिको गणना:- २०५४ साल जेष्ठ १४ गते भन्दा अघि निजामती सेवा ऐन, २०४९ बमोजिम नेपाल स्वास्थ्य सेवाको समान स्तरको पदमा रही गरेको सेवा अवधि यस ऐन बमोजिम बहुवा प्रयोजनको लागी गणना गरिनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

उपरोक्त संशोधित कानूनी व्यवस्था नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ (तेश्रो संशोधन) मिति २०६३।८।२२ बाट थप भई लागू भएको देखिन्छ । उक्त ऐन, लागू हुँदा यी निवेदकहरु चौथो तहमा कार्यरत रहेको कुरामा विवाद देखिदैन । निवेदकहरुले उक्त संशोधित व्यवस्था बमोजिम शुरु नियुक्ति पाएको मिति वा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ प्रारम्भ भएको मिति २०५४।२।१४ मध्ये जुन अवधि अगाडि हुन्छ सोही अवधिबाट पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि हुनुपर्ने भन्ने अनुमान गरी नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(७क)(ड) को कानूनी व्यवस्था अनुसार पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गरी सो मितिबाट नै छैटौ तहको स्तरवृद्धिको अवधि समेत गणना गरी पाउँ भन्ने जिकिर रहेको देखियो ।

यी रिट निवेदकहरुलाई मिति २०५४।२।१४ बाटै सेवा अवधि गणना गरेर स्तरवृद्धि गर्ने हो भने पनि निजहरुको मिति २०५९।२।१४ देखि पाँचौ तहमा स्तरवृद्धि गर्नु पर्ने हुन्छ । जबकी नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन २०५३ को (तेश्रो संशोधन) मिति २०६३।८।२२ मा संशोधन हुँदा मात्र सो ऐनको दफा ९ (७क)(ड) को कानूनी व्यवस्था थप हुन गएको देखिन्छ । ऐन संशोधन भएकोमा संशोधित ऐनका प्रावधानहरु संशोधित मितिबाट मात्र लागू हुने हुन्छ । पछि संशोधन भएको ऐनको व्यवस्था कानूनमा नै स्पष्ट उल्लेख भएमा बाहेक अघि भए गरेका कुरामा लागू हुन सक्दैन । बहुवा तथा स्तरवृद्धि सम्बन्धी सेवाका शर्तहरु पश्चातदर्शी (Retrospective) रुपमा लागू नहुने भविष्यदर्शी (Prospective) हुने न्यायिक सर्वमान्य सिद्धान्त हो । उक्त ऐनको संशोधित व्यवस्था लागू नै नभएको अर्थात यी निवेदकहरु नियुक्ति बहुवा तथा स्तरवृद्धि हुँदाको अवस्थामा बहाल नै नरहेको नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(७क)(ड) र दफा २६क को कानूनी व्यवस्था निवेदकहरुका हकमा आकर्षित नहुने हुँदा नियुक्ति हुँदाको अवधि देखि वा चौथो तहमा तहमिलान भएको मिति देखि नै नोकरी अवधि गणना गरी स्तरवृद्धि गर्न नमिल्ने साथै स्तरवृद्धि र बहुवा सम्बन्धी व्यवस्था एकै विषय नभै दुई फरक-फरक व्यवस्था हो भनी निवेदक धनराज राई विरुद्ध नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय समेत भएको ०६९-WF-००१४ को उत्प्रेषणको रिट निवेदन र निवेदक भरतमणि दाहाल विरुद्ध नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

समेत भएको ०६९-WF-००१३ को उत्प्रेषण रिट निवेदनमा यस अदालतको पूर्ण इजलाशबाट व्याख्या भई सिद्धान्त समेत कायम भई सकेको देखिन्छ । साथै यी रिट निवेदकहरु मिति २०६३।१०।१७ देखि भएको स्तरवृद्धिलाई स्वीकार गरी स्तरवृद्धि भएको तहको सेवा सुविधा समेत लिई कार्यरत रही काम काज गरी रहेकोमा सो मिति भन्दा धेरै पछाडि मात्र उक्त स्तरवृद्धिमा चित्त नबुझाई यस अदालत समक्ष रिट निवेदन दायर गरेको अवस्थाको विद्यमानता समेत रहेको देखिएवाट यी रिट निवेदकहरु सफा हात लिई अदालत समक्ष रिट निवेदन दायर गर्न आएको अवस्था समेत रहेको देखिंदैन ।

तसर्थ, नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा २६क मा पहिले निजामती सेवाको समान पदमा गरेको सेवा अवधि बहुवा प्रयोजनका लागी सम्म गणना हुने र उक्त व्यवस्था स्तरवृद्धिको हकमा लागू हुन सक्ने अवस्था देखिएन । त्यस्तै स्तरवृद्धिका सम्बन्धमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा ९(७क)(ड) को व्यवस्था समेत मिति २०६३।८।२२ बाट मात्र लागू भएको देखिदा निवेदकहरुको निवेदन जिकिर बमोजिम पश्चातदर्शी असर हुने गरी लागू हुन सक्ने देखिन आएन । माथि उल्लिखित विवेचित तथ्य, कानून र यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त समेतको आधारमा मिति २०६४।२।२३ समेतका निर्णयले मिति २०६३।१०।१७ बाट लागू हुने गरी भएको निवेदकहरुको स्तरवृद्धिमा कुनै कानूनी त्रुटी रहेको नदेखिएको र निवेदकहरुको स्तरवृद्धि कानून बमोजिम हुने हुँदा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गरी रहनु परेन । रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । प्रस्तुत रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- नगेन्द्रकुमार कालाखेती

कम्प्युटर गर्ने :- टेकबहादुर खड्का

इति सम्वत २०७१ साल मङ्सिर २८ गते रोज १ शुभम्